

ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ

ಸ್ವಾಮಿ ಮಂಗಳನಾಥಾನಂದ

ಅವತಾರ ವರಿಷ್ಠರೆಂದೇ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಭಗವಂತನ ಮೇಲೆ ರಚಿತವಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತ ಭಾವಪರವಶರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು, ಉನ್ಮತ್ತರಾಗಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತ ಸಮಾಧಿಯ ಸ್ಥಿತಿಗೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹಾಡಿನ ನಾದ ಮಾಧುರ್ಯಕ್ಕೆ ಮರುಳಾಗದವರೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಂಗೀತದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಅರಿತಿದ್ದ ಅವರು ಅನೇಕ ಮಂದಿ ಗಾಯಕರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ಆ ಗಾನದಲ್ಲೇ ಒಂದಾಗಿ ಮೈಮರೆತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೀವನ, ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಂಗೀತದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿರುವ ಲೇಖಕರು ಬೆಂಗಳೂರು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಭಾಷಣಕಾರರೂ, ಬರಹಗಾರರೂ ಆಗಿರುವ ಅವರು ಉತ್ತಮ ಗಾಯಕರೂ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅನೇಕ ಲೇಖನಗಳು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

“ದೇವರನ್ನು ಸದಾ ಜ್ಞಾಪಕದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಸಹಕಾರಿಯಾದುದು ಸಂಗೀತ. ಭಕ್ತಿಯ ಮಹಾನ್ ಬೋಧಕನಾದ ನಾರದನಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ‘ನಾನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ಯೋಗಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಕ್ತರು ನನ್ನನ್ನು ಭಜನೆ ಮಾಡುವರೋ ಅಲ್ಲಿ ನಾನು ಇರುವೆನು.’ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟು ಅದ್ಭುತವಾದ ಪ್ರಭಾವವಿದೆ. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಾಧಾರಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕ್ಷಣಕಾಲವಾದರೂ ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಲಾರದ ಮೂರ್ಖರು, ಮೂಢರು ಮತ್ತು ಒರಟು ಸ್ವಭಾವದವರು ಕೂಡ ಮಧುರವಾದ ಗಾನವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ನಾಯಿ, ಸಿಂಹ, ಬೆಕ್ಕು, ಸರ್ಪ ಮುಂತಾದವು ಕೂಡ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಒಲಿಯುತ್ತವೆ.” (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಕೃತಿಶ್ರೇಣಿ, ಸಂಪುಟ ೧, ಪು. ೧೩೨)

“After silence that which comes nearest to expressing the inexpressible is music”— Aldous Huxley.

ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸಮಾನವಾದ ವಸ್ತು ಒಂದು ಇದ್ದರೆ ಅದು ಸಂಗೀತವೇ. ಏಕೆಂದರೆ ದೇಶ ಯಾವುದೇ ಇರಲಿ, ಭಾಷೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಪರವಾಗಿಲ್ಲ, ಜಾತಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಸಂಗೀತದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ರಾಗದ ಸ್ವರ, ಶ್ರುತಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದೇ ಸ,ರಿ,ಗ - ಗಳು ಮುಸ್ಲಿಮರಿಗೂ ಒಂದೇ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೂ ಒಂದೇ, ಅಮೆರಿಕದವರಿಗೂ ಒಂದೇ, ಐರೋಪ್ಯರಿಗೂ ಒಂದೇ.

ಸಂಗೀತದ ಮೂಲ ವೇದವೇ. ಋಗ್ವೇದದ ಮಂತ್ರಗಳ ಅಥವಾ ‘ಋಕ್’ಗಳನ್ನು ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡಿದಾಗ ಅಥವಾ ಹಾಡಿಗೆ ಅಳವಡಿಸಿದಾಗ ‘ಸಾಮ’ ಅಥವಾ ‘ಸಾಮವೇದ’ವೆನಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಮುಂದುವರೆದು, ಬೆಳೆದು ನಮ್ಮ ಇಂದಿನ ಹಲವು ಸಂಗೀತದ ರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿದೆ.

ಈ ಜಗತ್ತು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವುದೇ ಭಗವಂತನಿಂದ ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ. ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣ. ‘ಏಕ’ ದಿಂದ ‘ಅನೇಕವು’. ‘ಸತ್ಯ’ ಒಂದೇ. ನಾಮ-ರೂಪಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಮೂಲ ಕಾರಣ. ಹೀಗಿದ್ದಾಗ ‘ನಾದ’ ಅಥವಾ ‘ಶಬ್ದ’ವೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಒಂದು ಅಂಶ. ಇದೂ ಕೂಡ ‘ಅವನ’ ವ್ಯಕ್ತರೂಪವೇ. ಇದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರ ಒಂದು ಅನುಭವವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ಒಮ್ಮೆ ಅವರೇ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ: “ಒಂದು ದಿನ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ತಮ್ಮ ಉಪದೇಶದ

ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನು ಶಬ್ದವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಇದನ್ನೇ ನಾನು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಧ್ಯಾನದ ವಿಷಯವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆ. ನಾನು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸತ್ಯತೆಯ ಅರಿವಾಯಿತು ನನಗೆ.”

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದತತ್ವವು ಪ್ರಾರಂಭವಾದದ್ದು ವ್ಯಾಕರಣ ದಿಂದ ಎಂಬ ಮಾತಿದೆ. ಅವರು ಅದನ್ನು ‘ಸ್ಪೋಟ’ವೆಂದು ಕರೆದರು. ಮುಂದೆ ತಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರದ ಒಂದು ಭಾಗವಾದ ಮಂತ್ರ ಶಾಸ್ತ್ರವು ವಿಶ್ವವೇ ಸ್ವಂದನದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಎಂಬ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ. ನಾವು ಕೇಳುವ ಧ್ವನಿ ಬಾಹ್ಯ ಭೌತಿಕ ಸ್ವಂದನ. ಶ್ರಾವ್ಯ ಶಬ್ದಕ್ಕಿಂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದು ಆಕಾಶದ (Ether) ಸ್ವಂದನಗಳು. ಇದಕ್ಕೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದದ್ದು ಆಲೋಚನಾ ತರಂಗ ಗಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಆಲೋಚನೆಯು ನಾದಬ್ರಹ್ಮನ ಅಥವಾ ಶಬ್ದ ಬ್ರಹ್ಮನ ವಿಶ್ವಸ್ವಂದನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ.

ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಚೈತನ್ಯವು ದಿವ್ಯ ಭಾವನೆಯ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ, ದಿವ್ಯ ಭಾವನೆಯು ದಿವ್ಯ ಶಬ್ದದ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು.

ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯವು (ವೇದ, ಇತಿಹಾಸ, ಪುರಾಣ) ಸಂಗೀತ ‘ನಾದ’ದಿಂದ ಉದ್ಭವವಾಗಿದೆ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಶಬ್ದವು ಆಕಾಶತತ್ವದ ಗುಣ (ಶಬ್ದ ಆಕಾಶ ಸಂಭವ). ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಾಣವಾಯು ಮತ್ತು ಆಗ್ನಿಯ (ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯ) ಘರ್ಷಣೆಯಿಂದ (friction) ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲು ಇದು ‘ಅನಾಹತ’ (ಕಾರಣ), ನಂತರ ‘ಆಹತ’ (ಸೂಲ)ವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಧ್ವನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ರಾಗ, ತಾಳ, ಭಾವ, ಭಕ್ತಿ ಸೇರಿದಾಗ ಸಂಗೀತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಗೀತದ ಉಪಾಸನೆ ಎಂದರೆ ಅದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮಾರ್ಗವೇ ಅಥವಾ ಉಪಾಸನೆಯೇ. ಸಂಗೀತದ ಗುರಿಯೂ ಕೇವಲ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಲ್ಲ, ಬದಲಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಅರಿಯುವುದು ಅಥವಾ ಸೇರುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಸಂಗೀತದಿಂದ, ಇದರ ಕಾರಣವಾದ ನಾದಬ್ರಹ್ಮನ ಮೂಲಕ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು.

ಪುರಂದರದಾಸರು, ಕನಕದಾಸರು, ತ್ಯಾಗರಾಜರು ಮತ್ತು ಮುತ್ತುಸ್ವಾಮಿ ದೀಕ್ಷಿತರು, ಶ್ಯಾಮಾಶಾಸ್ತ್ರೀ, ಅಣ್ಣಮಾಚಾರ್ಯ, ತುಳಸೀದಾಸರು, ಕಬೀರ್‌ದಾಸರು, ಜಯದೇವ ಮೊದಲಾದವರು ಸಂಗೀತ-ಸಂತರು. ಈ ಸಂತರು ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ, ಸಂಗೀತದ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಬೃಹದ್ವರ್ಮ ಪುರಾಣ, ಅದ್ಭುತ ರಾಮಾಯಣ, ಲಿಂಗ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಗಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಅಧಿಷ್ಠಾತ್ಯ ದೇವತೆಗಳಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೂ ವಿಕೃತವಾಗಿ ರಾಗಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದರೆ, ದೇವತೆಗಳು ಖಿನ್ನರಾಗುತ್ತಾರೆ

(ಸೌಂದರ್ಯ ಕಳೆದಂತೆ, ಕುರೂಪಿಗಳಂತೆ) ಎಂದು ನಾರದರ ಕಥೆಯ ಮೂಲಕ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಶ್ಲೋಕ ಹೀಗಿದೆ:

**ವೀಣಾವಾದನತತ್ವಜ್ಞಃ ಶ್ರುತಿಚಾತಿ ವಿಶಾರದಃ |
ತಾಳಜ್ಞಾಶ್ಚಾಪ್ರಯಾಸೇನ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಂ ನಿಯಚ್ಛತಿ ||**

‘ಯಾರಿಗೆ ವೀಣೆಯ ತತ್ವ ತಿಳಿದಿದೆಯೋ, ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ಲಯದಲ್ಲಿ (ತಾಳ) ಪರಿಣತನೋ, ಆತನು ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ’ ಎಂದು.

ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ನಾದಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವಂದನವನ್ನು ಕೇಳಲು ಅತಿ ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸು ಬೇಕು. ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವೂ ಏಕಾಗ್ರವೂ ಆದಾಗ ಇದರ ಆಳ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಗೀತವು ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಪಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇನೇ ಸಿದ್ಧನಿಗೆ, ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಂಡವನಿಗೆ ಸಂಗೀತವು ಭಗವಂತ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ತ್ಯಾಗರಾಜರು ತಮ್ಮ ‘ನಾದಲೋಲುಡ್ಯ’ ಹಾಡಿನಲ್ಲಿ ನಾದೋಪಾಸನೆಯ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆ ಎಂದೂ ಕೂಡ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದು ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುಭಾಷಿತವು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

**ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಗೀತ ಕಲಾ ವಿಹೀನಃ |
ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಪಶುಃ ಪುಚ್ಛವಿಷಾಣಹೀನಃ ||**

‘ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಂಗೀತ, ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲವೋ ಆತ ಬಾಲು, ಕೊಂಬುಗಳಿಲ್ಲದ ಹಸುವಿನಂತೆ (ಕೊಂಬು ಹಸುವಿಗೆ ಶೋಭೆ).’

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ ಅಥವಾ ತ್ಯಾಗರಾಜರಂತೆ ಕೃತಿಗಳನ್ನು, ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯೆಯ ಮೂಲ. ಇದರ ಆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದವರು ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ, ಬೇರೆ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನೂ ಕಲಿಯಬಹುದು ಅಥವಾ ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕಲಿಯದಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನ ಅವರಿಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಬೃಂದಾವನಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ವೀಣಾವಾದನವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ವೀಣೆ ನುಡಿಸುವವರು ಯಾರೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ನಂತರ ಕಾಶಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಮತ್ತೆ ಅವರಿಗೆ ಅದೇ ಇಚ್ಛೆ. ಆಗ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರನ್ನು ಮಹೇಶಚಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ವೀಣೆಯ ನಾದವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಅವರು ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾದರು. ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಹ್ಯಜ್ಞಾನ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ತಾಯಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ‘ಅಮ್ಮ, ನನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಿಸ್ಥನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಡ, ಸಂಗೀತವನ್ನು ಕೇಳ

ಬೇಕು” ಎಂದು. ನಂತರ ಅವರು ಸುಮಾರು ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ವೀಣಾನಾದನವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ, ಮಧುರವಾಗಿ ಭಾವ ತುಂಬಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಳಿಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಶಿವಮಂದಿರ ದಲ್ಲಿ ಕಮಲಾಕಾಂತನ, ರಾಮಪ್ರಸಾದನ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಾತೆ ಶಾರದಾದೇವಿಯವರೂ ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಅನುಮೋದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಇನ್ನಾರ ಹಾಡುಗಳನ್ನೂ ಕೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಿಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಭಾವದಿಂದ, ಪ್ರೇಮೋನ್ಮತ್ತರಾಗಿ, ವ್ಯಾಕುಲತೆಯಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂದರೆ ಕಲ್ಲೂ ಕೂಡ ಕರಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಭವವಾಗುತ್ತಿತ್ತು!

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಸುಮಾರು ೧೮೧ ಹಾಡುಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಭಕ್ತರು ಅವರ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳಲು ಕಾತರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಯಂ ರಾಣಿ ರಾಸಮಣಿ ಕಾಳಿ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಲೆಲ್ಲ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರನ್ನು ದೇವಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಹಾಡಿನ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ರಾಮಲಾಲ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ: “ಯಾರಾದರೂ ಹಾಡುವಾಗ ತಾಳ ತಪ್ಪಿಸಿದರೆ ‘ಓಹ್! ಓಹ್!’ ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮಾಧಿ ಭಗ್ನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಹಾಗೂ ಏಕಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಹಾಡಿದರೆ ಹಾಗಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ರಾಗ-ರಾಗಿಣಿಗಳಿಗೆ, ಸಂಗೀತದ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯತೆಗೆ ಅಷ್ಟಾಗಿ ಗಮನ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾವದಲ್ಲಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕಂಠ ಮೃದು ಮತ್ತು ಮಧುರ, ಹಾಡುವಾಗ ಹಲವು ಬಾರಿ ಅವರು ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ನನ್ನನ್ನು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯನ್ನು (ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು) ಹಾಡಲು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಮತ್ತೆ ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.”

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಸಂಕೀರ್ತನೆಗೆ, ಭಗವನ್ನಾಮ ಸಂಕೀರ್ತನೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಕೀರ್ತನೆ, ಭಜನೆ ಹೇಗೆ ಹಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಅವರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಅದ್ಭುತವಾದ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತೋ ಅಲ್ಲೆಲ್ಲ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಭಾವಸಮಾಧಿಗೆ ಹಲವು ಬಾರಿ ಹೋಗುವುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕ ಸಂತರಲ್ಲಿ ಈ ಸಮಾಧಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ‘ವಚನವೇದ’ದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವಂತೆ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹಲವು ಬಾರಿ ಭಾವಸಮಾಧಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಷಯವಾಗಿತ್ತು. ಕೇವಲ ಶುದ್ಧ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯವಿದು.

ಸಂಕೀರ್ತನೆಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿ ಶಿವಾನಂದರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಕೆಲವು ದಿನವಂತೂ ಅವರು ತಾಳ, ಮದ್ದಲೆ ಯೊಡನೆ ಸಂಕೀರ್ತನವನ್ನು ಶುರುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಅವರು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದುದೆಲ್ಲಾ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೇವರ ನಾಮಗಳನ್ನೇ; ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪದಗಳನ್ನು ಪಂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಾವೇ ರಚಿಸಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಇತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ಸಾರಿ ಭಾವಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮತ್ತರಾಗಿ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ! ಅವರ ಆ ನಾಟ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ದಿವ್ಯಲಾವಣ್ಯ ತೋರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು! ಅವರ ನಿರುಪಮ ದಿವ್ಯೋನ್ಮಾದವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ವರ್ಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ! ಅವರ ಕಂಠದ ದಿವ್ಯ ಮಾಧುರ್ಯವೋ ಅನನ್ಯ ಮಾನುಷವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಬೆಳಗಾಗಿ ಹೊತ್ತೇರುವವರೆಗೂ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗುರುಮಹಾರಾಜರ ಭಾವೋನ್ಮಾದದ ಸಾಂಕ್ರಾಮಿಕ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಭಾವ ಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಗುರುದೇವನೊಡನೆ ಅದಂತಹ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು ನಾವೆಂದು!”

(ಗುರುವಿನೊಡನೆ ದೇವರಡಿಗೆ, ಪುಟ ೩೨-೩೩)

ಇದೇ ರೀತಿ ಪಾನಿಹಾಟಿಯ ಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನೆನೆದರೆ ಹಾಗೂ ‘ವಚನವೇದ’ವನ್ನು ಓದಿದರೆ ಮೈ ರೋಮಾಂಚನವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಾಸ್ಟರ್ ‘ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದ’ದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ: “ಪರಮಹಂಸರಿಗೆ ಭಾವಾವಿಷ್ಟತೆಯ ವಿವಿಧ ಅವಸ್ಥೆಗಳು ಒಮದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಬರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಗಾಢ ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖದಿಂದ ಪ್ರೇಮಾನಂದವನ್ನು ಹೊರಸೂಸುತ್ತ ಪ್ರತಿಮೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಅರ್ಥ ಬಾಹ್ಯದಶೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮತ್ತೆಗೆ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಸಿಂಹಪರಾಕ್ರಮದಿವದ ನರ್ತಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಬಾಹ್ಯದಶೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿನಾಮವನು ನುತಿಸಿ, ಆನಂದಬಾಷ್ಪವನು ಕರೆವಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು, ಇವರು ನೋಡು! ...

... ಅವರ ಸುತ್ತ ನೆರೆದಿದ್ದ ನೂರಾರು ಜನ ಭಗವನ್ನಾಮವನ್ನು ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ದೇವಾಲಯದ ಹೊರಗಡೆ ಇದ್ದ ಸಹಸ್ರಾರು ಜನಕ್ಕೂ ಆ ಸೋಂಕು ತಗಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಕಂಠ ಕಿತ್ತು ಹೋಗುವ ಹಾಗೆ ಭಗವನ್ನಾಮವನ್ನು ಕೂಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟ ಧೈನಿ ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ ದೋಣಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತ್ತಿದ್ದವರಿಗಲ್ಲರಿಗೂ ಕೇಳಿ ಬಂದು ಅವರು ಭಗವನ್ನಾಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ಉಚ್ಚ ಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.” (ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದ, ಭಾಗ ೧, ಪು. ೨೨೪)

ಸಂಗೀತವೆಂದರೆ (ಸಂಕೀರ್ತನೆಯೂ ಕೂಡ) ಕೇವಲ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಲ್ಲ. ಅದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಪಥ ಅಥವಾ ಹಾದಿ. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಮಿಕ್ಕ ಅವತಾರಕ್ಕಿಂತ ಇಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ ವಿವ್ಯಾಸಾಗರ

ರೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಭಗವಂತನನ್ನು ಪಾಂಡಿತ್ಯ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ, 'ಕೇ ಜಾನೆರೆ ಕಾಳಿ ಕೇಮೋನ್' (ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ತಾಯಿ ದುರ್ಗೆಯ ನಿಜವನರಿಯಲು') ಹಾಡನ್ನು ಪ್ರೇಮೋನ್ಮತ್ತರಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಾರೆ. ತಮ್ಮ ಗೃಹೀ ಭಕ್ತರಿಗೂ ಹಾಡು-ಪರಿವಾಜೆ ಕಲಿಯಲು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತೆ 'ಏಳಮ್ಮ ಕುಂಡಲಿನೀ' ಈ ಹಾಡು ಆಗಾಗ ಹಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಲ್ಕತ್ತಾ ನಗರದಕ್ಕೆ ಗೃಹೀ ಭಕ್ತರ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ವಿಶೇಷವಾದ ಸಂಕೀರ್ತನೆಯನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಲು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರು ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರೋ ಅವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಆನಂದ. ನರೇಂದ್ರನು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರನ್ನು ಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಭೇಟಿಯಾಗಿದ್ದೇ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ. ನರೇಂದ್ರನ ಹಾಡು ಎಂದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಅಮೃತಪಾನ. ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗಲೆಲ್ಲ ನರೇಂದ್ರನ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಲು ಕಾತರರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಳುತ್ತ, ಕೇಳುತ್ತ ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು, "ಯಾರಾದರೂ ಸಂಗೀತ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಬೇಗನೆ ಮುಂದುವರಿಯಬಹುದು" ಎಂದು.

ನೀಲಕಂಠನೆಂಬ ಭಕ್ತನು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಕೆಲವು ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಹಾಡಿದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾದರು. ಸಂಕೀರ್ತನೆ ಮುಗಿದ ನಂತರ ಅವನ ಹಾಡುಗಳು ಇವರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ತಂದಿದೆ. ಬಹಳ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಾತಿನ ಮಧ್ಯೆ ನೀಲಕಂಠ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ:

ನೀಲಕಂಠ: "ನಾನು ಏನನ್ನು ತಾನೆ ಹೇಳಲಿ? ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಯವಿಟ್ಟು ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಬೀರಬೇಕು."

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ನಗುತ್ತ: "ನೀನು ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನರನ್ನು ಪಾರುಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ, ಏನು ಕತೆ! ನಿನ್ನ ಹಾಡನ್ನು ಕೇಳಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನಕ್ಕೆ ಉದ್ಧೀಪನೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ!"

ನೀಲಕಂಠ: "ಪಾರುಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ: ಆದರೆ ನಾನೇ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗದ ಹಾಗೆ ಆಶಿರ್ವಾದ ಮಾಡಿ."

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ನಗುತ್ತ: "ನೀನು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುವುದಾದರೆ ಅದು ಅಮೃತ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ." (ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದ, ಭಾಗ ೨. ಪು. ೬೬)

ಏನಾಶ್ಚರ್ಯ! ನೀಲಕಂಠನೇನೂ ಭಗವಂತನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡವನಲ್ಲ. ಆದರೂ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ನೀನು 'ಪಾರು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ', 'ಉದ್ಧೀಪನೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ' ಎಂದು. ಸಂಕೀರ್ತನೆಯ ವಿಶೇಷತೆಯೇ ಇದು.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಯಂ ಸಂಧ್ಯಾ ರತಿಯ ಸಮಯಕ್ಕೆ, ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಸಂಗೀತದ ಸೇವೆ, ಸ್ವಯಂ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರಿಂದ ಧ್ರುಪದ್ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ 'ಖಂಡನ ಭವ ಬಂಧನ' ಎಂಬ ಬಂಗಾಳಿ ಹಾಡಿನ ಮೂಲಕ ನಡೆಯುವುದು. ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಹಜವಾಗಿ ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇರುವುದು ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ. ಇದನ್ನು ಅರಿತೇ ದಿವ್ಯತ್ರಯರು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂತಹ ಸಂಗೀತವು - ಸಂಕೀರ್ತನೆಯು ನಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯಾಗಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸೋಣ. *

ಗ್ರಂಥ ಋಣ:

ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ಲೀಲಾಪ್ರಸಂಗ
ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣ ವಚನವೇದ
ಗುರುವಿನೊಡನೆ ದೇವರಡಿಗೆ
How to Live with God
ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನ
The Spiritual Heritage of Tyagaraja

"ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಎಂಥ ಅದ್ಭುತ ಗಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು! ಅವರ ಕಂಠ ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾಗಿತ್ತು. ಹಾಡುವಾಗ ಅವರು ಹಾಡಿನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹಾಡಿನ ಧ್ವನಿ ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಅನುರಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಅದನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ನನಗೆ ಉಳಿದವರ ಧ್ವನಿಯೆಲ್ಲ ಸಪ್ಪೆಯೆನಿಸುತ್ತದೆ."

— ಶ್ರೀಮಾತೆ ಶಾರದಾದೇವಿ

ಶ್ರೀಮಾತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಅವರು ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿ ಮೈದುಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಹದಾನಂದ ವಾಯಿತು. ಮರುದಿನ ಶ್ರೀಮಾತೆಯವರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು, 'ನಿನ್ನೆ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಿರಿ, ಭೇಷ್, ಭೇಷ್' ಎಂದು.

(ಶ್ರೀಮಾತೆ ಶಾರದಾದೇವಿ, ಪು. ೮೦)